

je. Het was in
sch eerwaarde
waren aange-
de Mormonen-
et onderschrift
die de hoogste
sche RELIGIE

hoorlijke ach-
inleiding voor
ht ik onder de
eitsels, wat zou
tevens gerefor-
doen met deze
or het eenvoud-
herders, mits-
als "groep ge-
aringsvormen"
dan neen? Ze
zoo heel velen
geluid", op het
rmende kracht
we dr Kuyper
dien ze n.l.
— indien ze
nlijk zeer veel
zich, die men
n de „kerken”,
eerde, verlibe-

al zeggen (met
al of niet plu-

rom doet gij
getwijfeld ook
moet komen.
g zeer ver uit-
een „partil-
bare”, „ware”,
en keer Chris-
keer de „una-
et in zich be-
sine qua non
e kerk maakt,
b.v. darbisten
dende” kracht
„kerken” als
en vele van de
kerk gerekend
wel schrijven
ormonen, ont-
stelligste —
n tot de verre
anders worden

tegenwerpen,
hen Jezus
mt. Want hoe-
edikanten, die
en op dit punt

le pluriformi-
te leggen. En
wegje, vanzelf
beloofden, te
om deze, dan
end wordt tot
ve den éénen
ve, omdat ze
rch” (we heb-
den anderen
genwoordigen
eigen opvat-

ar weer eens
nummer van
n, dat er drie

iformiteit der
et in de kerk
n van de door
E, F, G, H);
kwestie van
of kerkgezag

ellingen door

tot de citaten
vij even daar-
III, 228 sqq.
erheid inzake
en” der kerk,
ormen” open-

het „wezen”
(of belijden?)
n Oosten en
oon, de inner-
testanten, het
ten van ver-
„de eenheid
„uitwendige
andacht van
toont, het te
tot dit waar-
wel uit het

feit, dat hij uitvoerig erover schrijft, dat Paulus „de uiteenzetting der waarheid heel anders inkleedt, als hij schrijft aan die van Rome, dan waar hij schrijft aan die van Epheze of Corinth”. Zelfs wordt door Dr Kuyper gewezen op de uitspraak van Paulus, dat hij, in de manier waarop hij aan de verschillende menschen het evangelie predikt, den Joden een Jood en den Grieken een Griek is. Tot onze groote verbazing volgt daar dan op de o.i. „hoogstopmerkelijke uitspraak”, dat deze uitspraak van Paulus zelf „een hoogstopmerkelijke uitspraak” zou zijn, „waarin het denkbeeld der pluriformiteit GEFUNDEERD LIGT”. Reeds nu merken wij daartegenover op, dat deze uitspraak van Dr Kuyper omtrent de uitspraak van Paulus ons ten éénenmale ongeoorloofd lijkt. Wanneer in een gezin met kleine kinderen en groote kinderen de vader den kleintjes een kleinje wordt en den grooten een groote, dan is daarin geen enkele „pluriformiteit” van het gezin „gefundeerd”, doch wordt daarin alleen maar de eenheid van het gezin gehandhaafd, geëerbiedigd, en in rekening gebracht. En tegen de uiteenscheuring van dit gezin in een pluraliteit van kringetjes wordt op die manier door dien verstandigen vader gewaakt.

Daarnaast echter treedt in diezelfde perikoop bij Dr Kuyper ook de factor van het kerkelijk instituut naar voren, als z.i. voor de ontplooiing der pluriformiteit beheerschende factor. Tusschen Roomschen en Protestantenvan zelf ligt, behalve dogmatisch verschil, ook een zeer sterk onderscheid inzake theorie en praktijk van kerk-instituering. Men kan het eene niet van het andere abstraheren. Immers, het laatste is deels gevolg van het eerste; deels ook van heel andere factoren. Want Rome „maakt” veel dogma's, die het „wil”. En die „wil” is vaak puur wereldsch, is geen openbaring dus van eenig „wezen” der Kerk, doch een verlooehening daarvan. Dr Kuyper wijst er op, dat naar zijn meening uit niets blijkt, dat in het Nieuwe Testament „eenvormige ORGANISATIE van alle kerken voor alle eeuwen bedoeld is”. En dan wordt door hem verder gewezen naar de onderscheiden levenskringen, waarin „de” kerk „optreedt”. De Javanen b.v. zijn van een ander ras dan het onze, zoo heel het. Het spreekt vanzelf, dat dit niet alleen invloed hebben zal op de manier, de methode der prediking, doch ook op de organisatie waarin men, hier of ginds, zijn kerk zal willen zien optreden.

Tenslotte wordt dan die onzekerheid van denken op dit punt nog het sterkst gedemonstreerd aan het eind van de geciteerde perikoop. Daar wordt de pluriformiteit der kerk vergeleken met het groei-proces van een plant, die zich later — als zij groter wordt — in vele stengels splitst, doch in den aanvang één „stengel” is. Nu kan dit beeld ons heelemaal niet bekoren, omdat men zoo geheel ongelijkssoortige grootheden vergelijkt. Indien de congregatie van de kerk te vergelijken viel met den groei eener plant, die uit een zaadje zich ontwikkelt, dan zou men b.v. het apostolaat, dat immers in het begin der christelijke kerk optreedt, en later niet meer, moeten zien als een bewijs, dat de kerk in den aanvang nog niet zoo sterk ontwikkeld was als later. Wij zien de waarde van het apostolaat echter anders, en taxeren het veel hooger. Natuurlijk doet Dr Kuyper zelf op andere plaatsen dat ook. In het apostolaat drukte zich de eenheid der kerk uit. Dat die apostelen later wegvallen konden, was indertijd een bewijs, dat de kerk gegroeid was, sterker geworden. Maar zij moest die meerdere kracht gebruiken om, ook zonder apostolische hulp, haar eenheid te bewaren. M.a.w.: het apostolaat behoort in zóóverre tot de kindheids-periode der christelijke kerk, als het het ambt der geloovigen in den eersten tijd nog te hulp moet komen met zijn opgelegde autoriteit. Niet in zóóverre het de zichtbare eenheid der kerk bewijst en dient en verloont. En als dan later de apostelen wegvallen, en allerlei scheuren in het lichaam der kerk ontstaan, dan is dat niet een ontwikkeling („ontluiking”) eener „idee”, welke reeds in het begin van den groei der kerkplant zou gelegen hebben, doch een verstoren van dien groei, een zondigen tegen het apostolaat, een stuk-maken van de plant.

Eenzelfde bezwaar hebben wij tegen dit aan het leven van bloemen en planten ontleende beeld, wanneer wij Dr Kuyper vervolgens hooren uitspreken, dat „de eene zichtbare kerk” is gespleten „in meerdere kerken van onderscheiden, deels zelfs TEGENSTRIJDIGE Belijdenis”. Hoe ter wereld kan een ernstig man van de statuut van Dr A. Kuyper het volhouden, dergelijke toestanden te vergelijken met den ontwikkelingsgang van bloemen? Zijn de stengels van de ééne bloem, wanneer zij zich ontwikkeld heeft, soms ook onderling tegenstrijdig? Staat de ééne als „ja” tegenover de andere als „neen”? De vraag stellen is meteen ze beantwoorden. Maar daarom zegt ook heel die beeldspraak ons niets. Ze bewijst, dat Dr Kuyper op dit punt al zijn denk-

kracht tijdelijk op nonactiviteit plaatst, omdat hij de gedachte, die hij greep vasthouden wil. Men werpe niet tegen, dat die tegenstrijdigheid der confessies alleen maar op bepaalde, voor het vraagstuk van de kerk-scheiding zelf onbeteekenende, punten te constateeren valt. Want natuurlijk weet iedereen beter; wij spraken trouwens reeds daarover.

Tenslotte loopt dan ook Dr Kuypers Gemeene Gratie-citaat uit op enkele stellingen, die wij even citeeren zullen.

„Het oneindige” — aldus Dr Kuyper — „kan niet in één eindigen vorm tot adequate uitdrukking geraken. Het doet dit in veelheid van vormen. Die velen vullen elkander aan. En alleen in die totaliteit is de volheid.”

Men houde het ons ten goede: wij gelooven daar geen woord van. Het oneindige (wat is dat eigenlijk?) komt nooit in de wereld tot adequate uitdrukking. Er is ook geen enkele totaliteit van „vormen”, waarin „het” oneindige adequate uitdrukking vinden zou. En als Dr Kuyper zegt, dat eerst in die totaliteit de volheid ligt, dan wijzen wij er op, dat hier de verwarring van pluraliteit en pluriformiteit, over welke verwarring reeds gesproken werd, naar toppunt bereikt. Op den klank afgaande, denkt men hier aan de totaliteit van instituten. Dat wil dus zeggen: aan hun pluraliteit. Evenwel is eerst het beeld gebruikt van de plant, die uit één wortel opschiet in verscheidene stengels. En dat heette dan pluriformiteit. Het ongeluk is echter, dat al die stengels samen één plant toebehooren, terwijl al die instituten nimmer één instituut kunnen zijn.

Het gezegde moge volstaan, om te bewijzen, dat — in de tot nu toe geciteerde passages tenminste — bij Dr Kuyper van een volledige ontwikkeling der pluriformiteitsgedachte geen sprake is geweest. Niet eens van een begin daarvan.

K. S.

Inzake de nog-eenige-gezangen.

De heer C. de Vries te Velzen schreef mij een artikel inzake de nog-eenige-gezangen, die bij de Gereformeerde Kerken in gebruik genomen zijn. Omdat mij reeds herhaalde malen gevraagd is, nog eens over de gezangen iets te schrijven, wil ik dit artikel dezen keer opnemen. „Dezen keer”, zeg ik; — want anders komt er weer een stroom van stukken daartegen, en daarvoor is heusch geen plaats. Het artikel volgt hieronder; ik breng hier en daar cijfers aan in den tekst, die dan correspondeeren met de opmerkingen welke ik tegenover de meening van den schrijver zou willen plaatsen. De heer De Vries schrijft als volgt:

In „Perschoou” van no. 15 nam U een stukje over van Ds Meynen in de „Dordtsche Kerkhede” over de uitbreiding der gezangen. Ds M. vroeg daarin o.a. waarom de bezwaarden wel zingen het laatste vers van de Berijnde Wet. Hij zou „daar graag 's een antwoord op hebben”. Waarop U dan zei: „Het antwoord zal wel niet gegeven worden”.

Mag ik niettemin zoo stout zijn, het wel te geven? 1) Licht in de vraag van Ds M. de — m.i. valsche — veronderstelling opgesloten, dat een bezwaar, dat we niet logisch beredeneeren kunnen, geen recht van bestaan heeft? Ik meen, dat dit onder ons in geen geval zoo mag zijn 2).

Zie eens, geachte Redactie, de 10 „Eenige Gezangen” hadden we nu eenmaal, ofschoon er, praktisch gesproken, heel wat dood hout onder was 3).

Mij dunkt, dat er onder de tegenstanders van de uitbreiding wel zullen zijn, die, zij het niet zoo helder bewust, ook reeds bezwaren hadden tegen sommige van de 10. Zoo althans was het bij mij. Als ze opgegeven werden, dan werden ze wel meegezongen, maar het bezwaar was er daarom wel, al sluimerde het en al werd het geen uitgesproken bezwaar. Nooit werd al dat meegezongene gewaardeerd als op dezelfde geestelijke hoogte staande als de Psalmen 4).

Nu de 10 er 29 zijn geworden, zijn de bezwaren tot bewustheid gekomen 5), waarbij ik volstrekt niet zeggen wil, dat de uitsprekers van bezwaren niet soms doorslaan 6). Maar dat zou ik evenmin durven beweren van de voorstanders 7). Mogen er anti-gezangenmaniakken zijn, gezangenmaniakken zijn er ook gesignaleerd 8). Ik heb ook al opgemerkt, dat het tegen of voor de gezangen zijn soms een kwestie is van gevoel; van eerbied voor een of anderen persoon; van het hebben van een meer conservatieven dan wel een het-nieuwe-toejuichenden aard 9).

Maar in ieder geval stichten de drijvers 10) onder de voorstanders, en zelfs ook de beredeneerders van de noodzakelijkheid er van, meer kwaad 11), dan ze wel weten; omdat het zijn effect krijgt in de zielen der eenvoudigen, die niet onder woorden weten te brengen, wat hun ziel eigenlijk ontrust en in de war brengt en die geen antwoord weten te geven op de door Ds M. gestelde vraag 12).

Wat nu het meest aangevoerde motief voor de uitbreiding betreft, het motief, dat Ds M. met de woorden van Dr Kuyper weergeeft — ik accepteer dat motief niet. Ook als Dr K. opgeroepen wordt, om mee te zingen in het koor van „dringende noodzakelijkheid” der uitbreiding, dan zie ik van die noodzakelijkheid, laat staan van een dringende noodzakelijkheid, niets 13). Trouwens, is het niet reeds opgemerkt, dat „Onze Eeredienst” nu juist niet het beste werk van den grooten man is geweest? 14)

En waarom accepteer ik dat aldus verzwaard motief niet?

Omdat het m.i. tekort doet aan de kracht en de betekenis van de Psalmen ook voor ons. Omdat het vanzelf, logisch, mee moet brengen een tekort aan

waardeering voor de Psalmen in het bijzonder en voor het O. T. in het algemeen 15). Zijn de voorbeelden van buitenlandsche en inlandsche kerkformaties in dat opzicht niet leerzaam? 16)

Ook wijlen Prof. Lindeboom is door de voorstanders opgeroepen om mee te zingen: men wil, als hij, zoo graag den geliefden en metterdaad lieflijken naam Jezus bij het kerkgezag op de lippen nemen. Ik kan het niet helpen, dat ik dat argument niet van oppervlakkigheid vrijspreek kan. De Psalmen roepen ieder op zijn wijze, de eene meer direct, de andere meer indirect den naam Jezus uit, zooals geen menscheijk lied, waarin die klankcombinatie voorkomt, doen kan 17). Wanneer ik de als profetie neergeschreven woorden van de Psalmen, b.v. van Psalm 22, zing, dan bezing ik daarmee voor mijn besef en in mijn voorstelling nu de volle vervulling. In denzelfden zin hebben de Apostelen de Psalmen tot gelding gebracht 18).

Gaat men nu na, in hoeveel van de nieuwe gezangen de naam Jezus werkelijk voorkomt, dan moet dat den voorstanders toch niet meevallen 19).

Tegen enkele gezangen heb ik als Gereformeerde principieel bezwaar.

„God, enkel licht, voor Wiens gezicht
Niets zuiver wordt bevonden,
Ziet ons bekleet, met schuld bedekt,
Mismormd door duizend zonden”.

zingt men zoo graag. En dat wil men, let wel, de kerk op de lippen leggen.

Maar is dat Bijbelsch? Niet mijn „duizend zonden”, maar mijn zonde doet mij schuldig staan voor God 20). En — „Hij schouwt geen ongerechtigheden aan in Jacob” 21). Dat is oud-testamentisch, zeker, doch tegelijk nieuw-testamentisch in den meest God-verheerlijken en Jezus-verheerlijken zin 22).

Met het „Hoe zal ik U ontvangen?” wordt den eenvoudigen — in de adventsdagen! — gesuggereerd, dat zij op de Kerstdagen — immers een zuiver menscheijke en gansch willekeurige inzetting 23) — een inniger, heiliger houding tegenover hun Heiland zouden hebben aan te nemen, dan op de „gewone” dagen van hun leven 24).

Van het Roomsche „O, Hoofd vol bloed en wonden” spreek ik maar niet 25).

Ja, zegt men, maar de Psalmberijming is soms ook ver van Gereformerd. „Er loopt”, zegt een ander met (altoos schadelijke) overdrijving, „door de Psalmberijming een pad der deugd”. Wil men de overdrijving als argument gebruiken, dan kan men, in formalistisch misverstaan, datzelfde aanvoeren tegen heel het O. T. 26).

Dat de Psalmberijming niet feilloos is, zal niemand onder ons beweren. Als we 't nog niet wisten, dan had Prof. Schilder het ons wel geleerd. Maar dat kan nooit als vergoeliking gelden voor het feit, dat men nog meer en erger fouten is gaan „ijken” 27).

Weet U, geachte Redactie, wat ik zeer opmerkelijk vind? Dat de inleiding, die Prof. Hoekstra voor de uitgave van den nieuwen gezangenbundel schreef, een doorgaand betoog is voor de waarde der Psalmen ook voor het heden, een waarde, die nooit door „gezangen” verduisterd mag worden 28). De tegenstanders van de uitbreiding kunnen er zich van harte mee vereenigen; de voorstanders kunnen er in hun enthousiasme heel wat door bekoeld worden 29). Zegt heel dat betoog niet, dat de uitbreiding toch wel waarlijk een gevaar schept voor de waardeering van wat God ons in de Psalmen gaf 30). En is het zoo eigenlijk niet geworden een principieel betoog tegen gezangen? 31) De Gereformeerde oer-instincten (als ik ze zoo noemen mag), zijn den geleerden schrijver blijkbaar te machtig geweest 32).

Inderdaad, ik blijf het besluit der Synode tot uitbreiding van de „Eenige Gezangen” betreuren 33).

1) Hoewel dit stuk eigenlijk aan Ds Meynen had kunnen gezonden worden, wil ik toch de vragen beantwoorden, voor zoover (zie onder 4) ze ook mij zelf raken. Ik zelf immers heb eens geschreven, dat het slotvers van de tien geboden, berijmd, een typisch gezang is. Ds Meynen nam dat indertijd over. En blijkbaar kwam hij er later op terug. Mijn meening op zichzelf is duidelijk genoeg, geloof ik. Want voor hen, die zeggen: „in Gods Huis alleen Gods Woord”, moet juist de berijming der tien geboden, wat aangaat het begin en het eind, een doorn in het oog zijn, indien zij althans consequent zijn. Het rijm begint met een monoloog, een gesprek met de eigen ziel, die met „heilich leven”, „gedenken” moet. Dat is dus niet Gods Woord, maar een heel gewoon woord van een ziel tot zichzelf. En het rijm eindigt weer met den terugslag van den mensch op het Woord van God: of wij Uw geboden volbrachten. Wie het dus serieus meent met zijn: „in Gods Huis alleen Gods Woord”, moet hier ernstig bezwaar tegen maken. Feitelijk wordt hier het Woord van God ingelijst in een menschenwoord. De feiten zijn nuchter genoeg. En een kind kan verder narekenen, dat er maar van die typische gezangen onder de door iedereen gezongene zijn: bedezang vóór en na de predicatie, etc. Vraag aan alle bezwaarden: „hoe lang hinkt gij op twee gedachten?”

2) Men moet de bezwaren van niet logisch denkende menschen, omdat zij broeders en zusters zijn, ontzien. Vergelijk wat ik schreef tot Ds Mak: „doleerende opmerkingen”. Alleen maar: elk voor zich zelf heeft nauw toe te zien. En elk voor zich heeft ZIJN bezwaren prijs te geven, wanneer zij op goede gronden weerlegd, of althans als bezwaren weggenomen zijn.

3) Het verleden is geen maatstaf voor het heden. Wel geeft het verleden te denken voor het heden. Als dus vroeger de „eenige gezangen” geaccepteerd zijn door de vaders, dan geeft het ons, in zóóverre wij met de vaders in zee willen, inzake het principe te denken.

4) Op deze plaats laat ik een klein gedeelte van het stuk wegvallen, wijl het rechtstreeks zich tot Ds Meynen richt en niet tot mij. — Wat voorts de laatste regelen van den geachten schrijver betreft: indien men tusschen psalmen en gezangen alleen maar graadverschil ziet, — niet op dezelfde „geestelijke hoogte” — is daarmee het bezwaar van de „principiele” tegenstanders in beginsel terzijde gesteld; al is dan daarmede natuurlijk